అంతరంగ తరంగాలు

డా. కొడవటిగంటి రోహిణీ ప్రసాద్

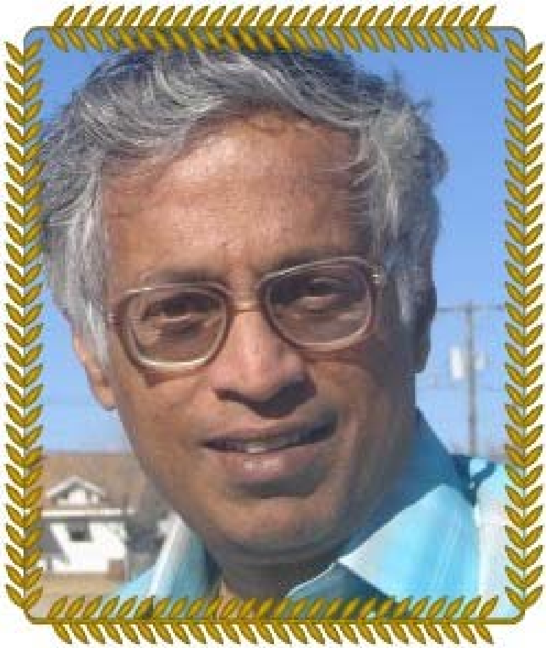

వృత్తీ , ప్రవృత్తీ వేరు ఐనప్పుడు, రెండు చోట్లా కాళ్ళు పెట్టి రెండు రంగాల్లోనూ సరి సమానంగా పేరు ప్రఖ్యాతులు తెచ్చుకున్న వాళ్ళని చాలా తక్కువమందిని చూస్తుంటాం. ఆయనొక ప్రముఖ సాహితీవేత్త కుమారుడు. సహజంగా తండ్రి వద్దనుంచే రచనా వ్యాసంగం అబ్బాలి. ఐతే రచనకంటే ముందుగా సంగీతం మీద ఎక్కువ ఆసక్తితో ఆయన హిందుస్తానీ శాస్త్రీయ సంగీతాన్ని మధించి, కర్ణాటక సంగీతంలోని మెలకువల్నీ తెలుసుకుని, దేశ విదేశాల్లో ఒంటరిగానూ, వేరే కళాకారులతో కలిసీ అనేక ప్రదర్శనలిచ్చారు. శాస్త్రీయ సంగీతాన్ని సామాన్యులకి సైతం అర్థమయ్యేలా చెప్పడం కోసం సోదాహరణ ప్రసంగాలెన్నో నిర్వహించారు. ఎన్నో ప్రదర్శనలకి సంగీత దర్శకత్వం వహించారు కూడా.

ఇది ప్రవృత్తి ఐతే అసలు వృత్తి ఐన అణుధార్మిక శాస్త్రవేత్తగా ఎన్నో విలువైన పరిశోధనలు జరిపి భాభా అణుధార్మిక కేంద్రంలో ఉన్నతోద్యోగిగా ఉంటూ, దాదాపు 70 కి పైగా పరిశోధనా పత్రాలని ప్రచురించారు. సంగీతం, సైన్సుకి తోడుగా, తండ్రి వద్దనుంచే వారసత్వంగా వచ్చిన రచానాసక్తితో సంగీతం గురించే, సైన్సు గురించే కూడా సరళమైన తెలుగులో అనేక రచనలు చేశారు.కొన్ని పత్రికల్లో రెగ్యులర్ శీర్షికలు కూడా నిర్వహించారు.

ఇలాంటి బహుముఖ ప్రజ్ఞావంతుడే డాక్టర్ రోహిణీ ప్రసాద్. ప్రముఖ రచయిత స్వర్గీయ కొడవటిగంటి కుటుంబరావు గారి అబ్బాయి..వారి గురించి వారి మాటల్లోనే తెలుసుకుందాం. ‘కౌముది ‘ కోసం ఈ ప్రత్యేక ఇంటర్వ్యూని నిర్వహించిన మెట్టుపల్లి జయదేవ్ గారికి కృతజ్ఞతలు.

చిన్ననాటి సంగతులు

నేను సెప్టెంబర్ 14 ఉదయాన 1949 లో మద్రాసులో పుట్టాను. నా బాల్యమంతా మద్రాసులోనే గడిచింది. మా అమ్మా నాన్నలిద్దరిదీ స్వస్థలం తెనాలి. మా (సవతి) అన్నయ్య రామచంద్రరావు పూనా ఫిల్మ్ ఇన్సిట్యూట్లో ఎడిటింగ్ ప్రొఫెసర్గా పదవీ విరమణ చేశారు. మా అక్కయ్య (రామవరపు) శాంత సుందరి నా కన్నా రెండున్నరేళ్ళు పెద్దది.

మా బంధు వర్గం

మా అమ్మ వరూధిని. సుప్రసిద్ధ రచయిత గుడిపాటి చలంగారి తమ్ముడి కూతురు. మా అమ్మమ్మ కొమ్మూరి పద్మావతి నాటకాల్లోనూ, కొన్ని సినిమాల్లోనూ నటించింది; ఆవిడ కథకురాలు కూడాను. మా తాత వెంకటరామయ్య తెలుగు సినిమా అనే తొలి తెలుగు ఫిల్మ్ జర్నల్ నడిపారు. అందులో మా మేనమామ కొమ్మూరి సాంబశివరావు ఫొటోగ్రాఫర్. ఆయనా, మా ఆఖరు పిన్ని ఉషారాణి భాటియా కూడా రచనలు చేశారనేది తెలిసినదే. మా అమ్మకు ఒక మేనత్త మనుమరాలు తురగా జానకీ రాణి. గాయని వక్కలంక సరళ మా అమ్మకు బాబాయి కూతురు. ఆవిడ కుమార్తె స్వప్నసుందరి నాట్యరంగంలో పేరు పొందింది. మా అమ్మకు మరొక మేనత్త కొడుకు లక్నోలో హిందూస్తానీ గాత్రం నేర్చుకున్నారు. మా నాన్నకు అన్నగారైన వెంకటసుబ్బయ్యగారూ, తమ్ముడు కృష్ణమూర్తిగారూ కూడా కొన్ని కథలు రాశారు. మద్రాసులోని మా నాన్న బంధువుల్లో సుప్రసిద్ధ కళాదర్శకుడూ, కథకుడూ అయిన మాధవపెద్ది గోఖలే, ఆయన తమ్ముడు సత్యం ఉండేవారు. వీరిద్దరూ మా నాన్నకు మేనమామ కూతురి కొడుకులు.

నేను మొదట్లో బాలభారతి అనే మాంటిసోరి స్కూల్లో చదివాను. అడయారు థియొసాఫికల్ సొసైటీవారు నడిపిన ఈ చిన్న స్కూల్లో వాతావరణం బావుండేది. 1960లో నేను రామకృష్ణా మిషన్ హైస్కూలుకు మారాను. అక్కడ నాకు కె.వి.రెడ్డిగారి కొడుకు రామచంద్రారెడ్డీ, సముద్రాల జూనియర్ కుమారుడు, ఆత్రేయగారి బంధువులబ్బాయి ఒకతనూ క్లాస్మేట్స్. 1961 - 62 మధ్యలో ఎన్.టి.రామారావు పెద్ద కొడుకు రామకృష్ణ మా క్లాస్మేట్. ఆ తరువాత అతను మశూచి వల్ల చనిపోయాడు. చిన్నప్పటినుంచీ నాటక, సినీ రంగాలూ, పత్రికలూ, రేడియో మొదలైన మీడియాలో పనిచేసే తెలుగువారంతా మాకు పరిచయస్థులుగా ఉండేవారు.

మా నాన్నగారు -

నాకు ఊహ తెలిసినప్పటినుంచీ మా నాన్నగారి ముఖ్యవ్యాపకాలు చదవడం, రాయడమే. ఆయన మమ్మల్నిగాని, ఇంటి వ్యవహారాలుగాని ఎక్కువ పట్టించుకునేవారు కాదు. ఆయన తమిళం సరిగ్గా నేర్చుకుని మాట్లాడే ప్రయత్నం కూడా చెయ్యకపోవడంతో ఇంటి విషయాలన్నీ మా అమ్మే చూసుకునేది. పిల్లలుగా మాకు మా అమ్మతోనే చనువెక్కువ. మేం అల్లరి చేసినా, చదువు అశ్రద్ధ చేసినా మా అమ్మే కేకలు పెట్టేది. అరుదైన కొన్ని సందర్భాల్లో మాత్రం మా నాన్న "ఎందుకలా అరుస్తావు? చదువుకోకపోతే వాళ్ళే మట్టికొట్టుకు పోతారు" అనేవారు. ఎందుకో ఈ కామెంట్ మమ్మల్ని ఎక్కువ భయపెట్టేది. మేమెంత అల్లరి చేసినా ఆయన ఉన్నప్పుడు నిశ్శబ్దంగా ఉండాల్సిందే

ప్రభావం

నాకు రెండో ఏటనుంచే సంగీతం ఆసక్తిగా వినే అలవాటుండడంతో మానాన్నగారి సంగీతపు అభిరుచి నా మీద అన్నిటికన్నా మొదటగా పనిచేసింది. కరీమ్ఖాన్, బడే గులామలీఖాన్ల రికార్డులు మా ఇంటి గ్రామొఫోన్ మీద వింటూ ఉండేవాళ్ళం. 1956 తరువాత మా అన్నయ్య బొంబాయి వెళ్ళి, ఏనాడో మా నాన్న కొని వదిలేసిన పాత రికార్డులు కొన్ని (మా బాబాయి జాగ్రత్తగా కాపాడినవి) తీసుకురావడంతో నేను

మొదటగా బాలగంధర్వ, దీనానాథ్ మంగేశ్కర్ పాడిన మరాఠీ పాటలు విన్నాను. మద్రాసులో నేనున్నన్నాళ్ళూ లెక్కలేనన్ని కర్ణాటక, హిందూస్తానీ సంగీత కచేరీలకి మేమంతా కలిసి వెళ్ళి చర్చించుకుంటూ ఉండేవాళ్ళం. అందులో జెనరేష‌న్‌గాప్ ఉండేదికాదు.

నేను అయిదారేళ్ళ వాడినై ఉన్నప్పుడు తెలుగు చదవడం (ముఖ్యంగా చందమామ) మొదలుపెట్టాను. నా పెంపకంలో మా అమ్మ పాత్రే హెచ్చు. పెద్దవాళ్ళ ముందు మర్యాదగా ప్రవర్తించడమూ, మా అభిప్రాయాలను అవివేకంగా బైటపెట్టుకోకుండా ఉండడమూ అన్నీ అలవాటయ్యాయి. మా నాన్న నుంచీ ప్రత్యక్షంగా నేర్చుకున్న విషయాలకన్నా పరోక్షంగా తెలుసుకున్నవే ఎక్కువ. వివిధ సందర్భాల్లో ఇతరులు ఆయనతో మాట్లాడే విధమూ, వారు చర్చించే విషయాలూ, అప్పుడప్పుడూ చందమామ ఆఫీసుకూ, తెలుగు సినిమా ప్రెస్ షోలకూ, షూటింగ్, రికార్డింగులకూ వెళ్ళినప్పటి సంఘటనలూ వగైరాలన్నీ ఇతర కుటుంబాల్లో పిల్లలకు కలగని అపూర్వ అవకాశాలను నాకు కల్పించినట్టుగా అనిపిస్తుంది. పబ్లిక్ రంగంలో మానాన్న కొక స్థానం ఉందని చిన్నప్పుడే తెలియడం నన్ను ప్రభావితం చేసింది.

కళాకారుల్లో హిందూస్తానీలో ఉద్దండులందరూ నన్ను ఎంతగానో ప్రభావితం చేశారు. కర్ణాటక సంగీతకారుల్లో బాలమురళి, ఈమని, చిట్టిబాబు తదితరుల నుంచీ నేనెంతో నేర్చుకోగలిగాను.

కళలు

మా అమ్మ సంగీతం నేర్చుకోలేదు కానీ, తన చిన్నతనంలో రజనీకాంతరావు తదితరుల పర్యవేక్షణలో పాటలు పాడేది. మానాన్నకు స్వర, రాగ జ్ఞానం బాగా ఉండేది. ఆయన పబ్లిక్‌గా పాడలేదు కానీ అన్నీ చక్కగా పాడగలిగేవారు. పైన చెప్పినట్టుగా చిన్నప్పటినుంచీ నా ధ్యాస అంతా సంగీతం మీదే ఉండేది. నాకు హిందూస్తానీయే నేర్చుకోవాలని ఉన్నా, దగ్గరలో నేర్పేవారు లేకపోవడంతో అది చాలా ఏళ్ళపాటు పొసగలేదు. అందుచేత నేను మా అక్క వీణ మీద నేర్చుకుంటున్న కర్ణాటక సంగీతాన్ని, సినిమా పాటలనీ విని "అధ్యయనం" చేస్తూ ఉండేవాణ్ణి.

మానాన్నను చూసి హార్మోనియం వాయించడం నా అంతట నేనే మొదలుపెట్టాను. కాని ఆయనలాగా దిలుబా వాయించ ప్రయత్నించలేదు. రానురాను నా అసహనం పెరిగిపోవడంతో 1964లో నేను మద్రాసులో కేళ్కర్‌గారి వద్ద సితారు నేర్చుకోవడం మొదలు పెట్టాను. ఆయన అప్పటికే అమరసందేశం సినిమాకి సంగీతం సమకూర్చి ఉన్నారు. ప్రఖ్యాత గాయకుడు డి.వి.పలూస్కర్‌కు సహాధ్యాయి అయిన కేళ్కర్‌గారి వద్ద ఎన్. రాజం చిన్నతనంలో హిందూస్తానీ వయొలిన్ నేర్చుకుంది. నేను ఒక వంక పడికట్టురాళ్ళ సంగీతం నేర్చుకుంటూ మరొకవంక రవిశంకర్, విలాయత్‌ఖాన్ తదితరుల సితార్ రికార్డులు కొని వింటూ ఉండేవాణ్ణి. సరైన శిక్షణ లేకుండా అతి క్లిష్టమైన గమకాలతో నా అంతట నేనే కుస్తీ పట్టడం గమనించిన మా నాన్న అప్పుడప్పుడూ సలహాలిచ్చేవారు. రేడియో సంగీత కచేరీలూ వగైరాలన్నీ వింటున్నప్పుడు ఆయన తాను విన్న సంగీతం గురించీ, విశేషాలను గురించీ చెపుతూ ఉండటం నాకు చాలా లాభించింది.

నేనెన్ని చిన్న చిన్న విజయాలు సాధించినప్పటికీ నేర్చుకోవలసినది ఇంకా ఎంతో ఉందనే భావన మొదటి నుంచీ ఏర్పడింది. చదవడం, చర్చించడం తప్ప సాహిత్యంలో మాత్రం మా నాన్న జీవితకాలంలో నేనేమీ చెయ్యలేదు. రచనకు సంబంధించినంత వరకూ స్పష్టత కోల్పోకుండా ఉండటానికి ప్రయత్నిస్తాను. ప్రయత్నపూర్వకంగానూ, అప్రయత్నంగానూ కూడా ఈ విషయంలో మానాన్న ప్రభావం నామీద ఉంది. అలాగే భౌతికవాద, హేతువాద దృక్పథం, సైన్స్ వగైరా విషయాల్లో ఆసక్తి కలగడం మొదలైనవాటికి నేను పుట్టి పెరిగిన వాతావరణమే కారణం.

నేను సాధించినది

కళల్లోని ఉన్నత ప్రమాణాల దృష్ట్యా వ్యక్తిగతంగా నేను సాధించినది చాలా తక్కువ. సంగీత సాహిత్యాల్లో నాకు ఎంత ఆసక్తి ఉన్నప్పటికీ అవన్నీ హాబీల స్థాయిలోనే ఉంటూ వచ్చాయి. ముందు చదువూ, తరువాత ఉద్యోగం ముఖ్య వ్యాపకాలుగా నిలిచాయి. బొంబాయిలో సితార్ నేర్వడం, స్థానిక ఔత్సాహికులతో సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు నిర్వహించడం, రచనలు చెయ్యడం అన్నీ కొంతవరకూ పళ్ళ బిగువున చేసినవే. ఎటొచ్చీ నేను సరదా కొద్దీ చేసినవే నన్ను కొన్ని ప్రొఫెషనల్ రంగాల్లోకి ప్రవేశపెట్టాయి. కాలనిర్ణయ్ కేలండర్ పంచాంగం తెలుగు ఎడిషన్‌కు సంపాదకత్వం వహించడం, 1997లో బొంబాయిలో పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం నిర్వహించిన జాతీయ మహాసభల సావనీర్ సంపాదకత్వ బాధ్యత మొదలైనవన్నీ అడక్కుండానే నా చేతికొచ్చాయి. పూర్వానుభవం లేనప్పటికి బొంబాయిలో టీవీ ఛానల్స్ కోసం లెక్కలేనన్ని సార్లు హిందీ నుంచీ తెలుగుకు డబ్బింగ్ మాటలు, పాటలు రాయడం చేశాను. సితార్ తీసుకుని అమెరికా అంతటా కచేరీలిస్తూ నాలుగైదు సార్లు పర్యటన చేశాను. అవకాశాలు వచ్చినప్పుడు మద్రాసు సినీ రికార్డింగ్‌లలో సితార్ వాయించాను. వీటిలో ఒక్కొక్కటీ చిన్న చిన్న విజయాలే కాని నిరంతరం ఏదో ఒకటి చేస్తూనే ఉన్నాను కనక రాశి పెద్దదిగా అనిపిస్తుంది.

నాకేమనిపిస్తుంది -

ఏరంగంలోనైనా పూర్తి విజయం సాధించాలంటే ప్రొఫెషనల్ వైఖరి ఉండాలి. అలా కాకుండా నాలాగా కేవలం అభిరుచితో ఉత్సాహం వల్ల చేసే ప్రయత్నాలు వివిధ రంగాల్లో ప్రవేశాన్నీ, కొంతవరకూ విజయాలనీ అందిస్తాయి కాని పర్ఫెక్షన్ అనుకున్నంతగా వీలుకాకపోవచ్చు. నేను సంగీతకారుడుగా, రచయితగా చేసిన పనులను మెచ్చుకున్నవారు ఉద్యోగరీత్యా నేనొక న్యూక్లియర్ ఫిజిసిస్ట్‌నని తెలుసుకుని నిర్ఘాంతపోయిన సందర్భాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. ఇదంతా బాగానే ఉన్నప్పటికీ ఉన్నత శిఖరాలను చేరుకోవాలంటే కమిట్‌మెంట్ ఇంకా చాలా ఎక్కువగా ఉండాలని నాకనిపిస్తుంది.

ప్రస్తుతం

అసంఖ్యాకమైన విషయాల గురించి నాలో తలెత్తే ఆసక్తివల్ల నేను లోగడ చేసిన పనులతో బాటు కొత్తని చేపడుతూ వస్తున్నాను. స్థూలంగా నా హాబీలు సంగీత సాహిత్యాలకి పరిమితమై ఉంటాయి. నాకున్న పరిమిత అనుభవమూ, కొద్దిపాటి శక్తులూ ఎవరికైనా ఉపయోగపడతాయనిపిస్తే నేను ముందుకు వస్తూ ఉంటాను. ఇదేమీ దొంగ మాడెస్టీకాదు. మనకున్న టాలెంట్ ఎటువంటిదైనప్పటికీ అది సరైన విధంగా నలుగురికీ ఉపయోగపడడమే అన్నిటికన్నా ముఖ్యమని నానమ్మకం.

సలహాలు

నేనేమీ ఇతరులకు సలహాలిచ్చేంతటివాణ్ణి కాను. ఎంత అసంతృప్తిగా ఉన్నా మన చుట్టూ ఉన్న పరిస్థితులనూ, వ్యక్తులనూ తిడుతూ కూర్చోకుండా మనవంతు ప్రయత్నం చెయ్యడమే ముఖ్యం. అలాగే మనకు చేతనైనది చేసి ఊరుకుంటే అందులో ఏ కాస్తయినా విలువ ఉంటే గుర్తింపు వచ్చి తీరుతుందని నా ఉద్దేశం. వయస్సు మళ్ళాక కూడా తాము చేసినదాన్ని గురించి తామే చాటింపు వేస్తూ ప్రతిష్ఠ కోసం పాకులాడేవాళ్ళను చూస్తే జాలి వేస్తుంది. యువతరం పాతలోని మంచిని గురించి తెలుసుకుంటూ ఉండటం వారికి సరైన దృక్పథాన్నిస్తుందని నా ఉద్దేశం. ఇందుకోసం పాత తరంవారు తమ వంతు ప్రయత్నం చెయ్యాలి.